

College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten
januari – juni 2018

Inleiding

Het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Cft) brengt eens per halfjaar op basis van artikel 4 lid 2 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Rft) schriftelijk verslag uit over zijn werkzaamheden aan de Rijksministerraad (RMR), de besturen van de landen, de Staten van Curaçao en Sint Maarten en aan beide Kamers der Staten-Generaal van Nederland. In de voorliggende halfjaarrapportage wordt ingegaan op de werkzaamheden van het Cft gedurende de periode van januari tot en met juni 2018.

Deze rapportage begint met een beknopte samenvatting van de werkzaamheden van het Cft over het eerste halfjaar 2018 voor de landen Curaçao en Sint Maarten. Vervolgens komen de onderdelen van de begrotingscyclus 2017-2019 aan de orde. Tot slot worden enkele specifieke onderwerpen behandeld.

Samenvatting werkzaamheden

Curaçao

Richting het einde van 2017 werd duidelijk dat Curaçao, in tegenstelling tot voorgaande jaren, het jaar met een tekort op de begroting zou sluiten en daarmee niet meer aan de normen van de Rft kon voldoen. Het tekort in 2017 bedroeg ANG 116,8 miljoen. Gezien de hoogte van dit tekort heeft het Cft -onder voorbehoud van goedkeuring door de RMR- geadviseerd om het tekort van 2017 in de drie opvolgende jaren te compenseren, waarvan tenminste een derde deel in 2018.

Het toezicht spitte zich enerzijds toe op het bepalen van de exacte hoogte van het tekort en anderzijds op de wijze waarop dit tekort zou worden omgebogen en gecompenseerd. Er werd een hoor- en wederhoor traject gestart in 2017. Dit traject is beëindigd en met het bestuur van Curaçao zijn afspraken gemaakt die hoofdzakelijk betrekking hadden op de haalbaarheid en controleerbaarheid van de kostenbesparende en compliance verhogende maatregelen, de dividenduitkeringen en de risico's voor de begroting. Het ontbreken van economische groei is daarbij een zorgpunt. Hierop is door Curaçao – met aanzienlijke vertraging – aanvullende informatie verstrekt en is de eerste vastgestelde begrotingswijziging 2018 aangeleverd, waarin Curaçao voor 2018 een tekortcompensatie van ANG 48 miljoen heeft verwerkt.

Sint Maarten

In september 2017 kreeg Sint Maarten te maken met twee orkanen, die grote impact hadden en nog steeds hebben op de financiële, economische en sociale situatie van het land. Er wordt gewerkt aan de wederopbouw van Sint Maarten, waarvan de totale schade in het National Recovery and Resilience Plan is geschat op 2,3 miljard dollar.

In de jaren voorafgaand aan de orkanen bleef de economische groei van Sint Maarten zeer beperkt bij een inflatie van gemiddeld 2,4%. De schuldquote vertoonde tot in die jaren een dalend verloop omdat er door de aanwijzing uit 2015 geen nieuwe leningen konden worden aangegaan in 2015, noch voor een groot deel van 2016. Door het inlossen van betalingsachterstanden was Sint Maarten op weg naar een verdere daling van de schuldquote per eind 2017. Na de orkanen is er een situatie ontstaan van een forse economische krimp.

In de eerste helft van 2018 heeft Sint Maarten de nodige inspanningen geleverd om aan zijn rapportageverplichtingen te voldoen. Het Cft heeft gereageerd op de vastgestelde begroting, de eerste uitvoeringsrapportage en maandrapportages. Een belangrijk onderwerp in het eerste half jaar van 2018 was het adviseren van zowel Sint Maarten als de Rijksministerraad over de liquiditeitssteun voor dit begrotingsjaar.

College Financieel Toezicht Curaçao en Sint Maarten

Per 1 juli 2018 is mevrouw S.M. (Sybilla) Dekker, (collegelid op voordracht van Nederland) opgevolgd door de heer H.G.J. (Henk) Kamp. Daarmee bestaat het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten per 1 juli 2018 uit de heer prof. dr. R.H.J.M. (Raymond) Gradus (voorzitter), de heer H.G.J. (Henk) Kamp (collegelid op voordracht van Nederland), de heer G. (Gregory) Damoen (collegelid op voordracht van Curaçao) en mevrouw mr. M. C. (Maria) van der Sluijs-Plantz (collegelid op voordracht van Sint Maarten).

Begrotingscyclus Curaçao

Verantwoording 2016 en eerder

Op 3 januari 2018 heeft het Cft de vastgestelde jaarrekeningen 2012 en 2013 ontvangen. Het Cft heeft aangegeven dat het proces tot vaststellen van de jaarrekeningen versneld en verbeterd moet worden. Dat de vastgestelde jaarrekeningen over 2012 en 2013 pas in het jaar 2018 door het Cft werden ontvangen geeft aan dat het financieel beheer nog niet op orde is. Het tijdig vaststellen van de jaarrekeningen heeft de dringende aandacht van de regering en de Staten nodig. Het Cft heeft Curaçao verzocht een plan van aanpak op te stellen waarin wordt aangegeven hoe de noodzakelijke verbetering in het jaarrekeningenproces tot stand kan worden gebracht. Dit plan is nog niet ontvangen. Daarnaast heeft het Cft het Land verzocht om aan te geven wat er met de bevindingen en aanbevelingen van de Stichting Overheidsaccountants Bureau (SOAB), de Algemene Rekenkamer Curaçao (ARC) en het Cft bij de jaarrekeningen tot nu toe is gedaan.

De jaarrekeningen 2014 en 2015 zijn nog niet van een advies voorzien, omdat het Cft het rapport van de ARC nog niet heeft ontvangen. Voor de jaarrekening 2016 is het Cft nog in afwachting van zowel het rapport van de SOAB als van de ARC. Deze jaarrekeningen zijn dus nog niet vastgesteld. Deze jaarrekeningen moeten nog door de SOAB/ARC worden gecontroleerd waarna ze in de Staten behandeld dienen te worden, waarna deze alsnog vastgesteld kunnen worden.

Uitvoering begroting 2017

In januari 2018 stelde het Cft vast dat het verwachte tekort 2017 te groot is om in één jaar te compenseren. Onder voorbehoud van instemming van de RMR werd overeengekomen dat het tekort 2017 in de jaren 2018, 2019 en 2020 moet worden gecompenseerd, waarvan de compensatie 2018 tenminste een derde deel van het tekort zou moeten zijn. Het Cft heeft dit in de brief van 8 januari 2018 op basis van artikel 12 lid 5 van de Rft kenbaar gemaakt. In deze brief benoemde het Cft enkele risico's die het geprognosticeerde tekort voor 2017 en de begrotingsuitvoering 2018 en verder kunnen beïnvloeden. Er werd daarbij om aanvullende informatie over deze risico's gevraagd, zodat ingeschat kon worden of het geprognosticeerde tekort moest worden bijgesteld.

Op 29 januari 2018 heeft Curaçao gereageerd. Deze reactie is besproken tijdens de collegereis in een gesprek met de Minister van Financiën op 31 januari jl. Hierbij werd afgesproken dat Curaçao een onderbouwing van de (aanvullende) dividendopbrengsten in 2016 en in 2017 zou geven en een toelichting van de gewijzigde cijferreeksen van de tegenvallers bij de belastingen.

Op 15 februari jl. ontving het Cft de vierde uitvoeringsrapportage 2017. Het Cft oordeelde dat niet werd voldaan aan de normen van de Rft voor 2017. Tevens zag het Cft nog verschillende risico's waardoor het tekort van 2017 hoger zou kunnen uitvallen en de begroting 2018 negatief kon worden beïnvloed. Het Cft adviseerde het Land wederom om een risicoanalyse op te stellen; zo ontstaat meer zicht en kan betere grip worden verkregen op de risico's voor de begroting.

Op 21 maart 2018 ontving het Cft de concept ontwerp begrotingswijziging 2018, waarin de tekortcompensatie 2017 en de maatregelen ter compensatie van dit tekort in 2018 en latere jaren werden gepresenteerd. Het Cft constateerde dat niet alle gevraagde informatie door Curaçao was aangeleverd, waaronder de informatie over de extra opgenomen dividendbaten 2017. In de ontwerp begrotingswijziging werd volgens afspraak tenminste een derde van het tekort van 2017 gecompenseerd, waarbij Curaçao voor het bedrag van ANG 48 miljoen aan tekortcompensatie heeft verwerkt. Het Cft heeft dit bedrag vervolgens als ondergrens voor 2018 benoemd en Curaçao daarbij gevraagd om additionele informatie aan te leveren op basis waarvan het Cft de realiseerbaarheid van de begrotingswijziging en de opgenomen maatregelen ter compensatie van het tekort beter kan toetsen.

Het tekort 2017 kwam -conform de maandrapportage van mei 2018- uit op ANG 116,8 miljoen. Bij de jaarrekeningcontrole zal moeten blijken of dit het definitieve tekort zal zijn. Dan kunnen ook compensatiebedragen voor 2019 en 2020 daarop gebaseerd worden.

Begroting 2018

Curaçao stuurde op 3 januari 2018 de door de Staten in december 2017 vastgestelde begroting 2018, inclusief nota van wijziging naar het Cft. Structurele tegenvallers die voortkwamen uit 2017 en bijbehorende maatregelen waren hierin grotendeels verwerkt. Deze maatregelen waren volgens het Cft echter ontoereikend om het tekort 2017 en de doorwerking daarvan in latere jaren op te vangen. De meerjarige economische groeiramingen vanaf 2019 waren in deze begroting niet naar beneden bijgesteld, zoals het Cft eerder wel had geadviseerd op grond van de prognoses van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS). Het Cft oordeelde dat de meerjarige begroting geen realistisch beeld gaf van de te verwachten baten. In zijn advies op de vastgestelde begroting 2018 onthield het Cft zich van een oordeel en gaf aan op de reactie van Curaçao op het advies van 8 januari (bericht op basis van artikel 12 lid 5) eerst af te willen wachten. Op basis van de reactie van Curaçao zou het Cft beoordelen of dit houvast zou bieden voor een realistische bijstelling van de begroting 2018, die dan in een begrotingswijziging verwerkt zou moeten worden.

Naar aanleiding van de artikel 12 lid 5 Rft brief van het Cft stuurde Curaçao op 29 januari jl. een uitgebreide reactie. Na dit schrijven en het gesprek met de Minister van Financiën tijdens de collegereis op 31 januari jl. werd afgesproken dat Curaçao een plan van aanpak voor kostenbesparing zou opleveren, waarin de implementatie van

de maatregelen werd verduidelijkt, een onderbouwing van de (aanvullende) dividendopbrengsten in 2016 en 2017 zou aangeven en de gewijzigde cijferreeksen van de tegenvallers bij de belastingen zou toelichten. Het Cft verzocht om hieraan zo snel mogelijk invulling te geven doch uiterlijk gelijktijdig met de oplevering van de ontwerp begrotingswijziging 2018. Het Cft gaf aan dat indien bij de begrotingswijziging voldoende invulling werd gegeven aan bovengenoemde punten een advies tot het geven van een aanwijzing achterwege kon blijven. In de ontwerp begrotingswijziging 2018 gaf Curaçao vervolgens nog onvoldoende invulling aan de afspraak om de maatregelen te voorzien van een nadere onderbouwing. Tevens werden de formats waarin de maatregelen per ministerie zouden worden uitgewerkt niet met het Cft gedeeld en was de onderbouwing van de dividendopbrengsten in de uitvoering 2017 en de begroting 2018 niet volledig.

Op 6 april heeft het Cft conform artikel 11 lid 1 van de Rft een advies op de ontwerp begrotingswijziging gegeven. Het Cft constateerde dat daarin de economische groeiverwachtingen vanaf 2019 naar beneden waren bijgesteld (zoals geadviseerd bij de vastgestelde begroting) en dat er een tekortcompensatie van ANG 48 miljoen was verwerkt. Het Cft gaf aan zich zorgen te maken over de mate van sturing en beheersing van de inkomsten. Ook was nog steeds aanvullende informatie noodzakelijk om bij de vastgestelde begrotingswijziging een positief oordeel te kunnen geven. Het Cft vroeg om uiterlijk bij de vastgestelde begrotingswijziging concreet te worden geïnformeerd over de formats waarin per ministerie de kostenbesparende en compliance verhogende maatregelen zijn uitgewerkt. Ook is gevraagd om een onderbouwing van een eenmalige opbrengst, die Curaçao verwacht uit overreserves bij overheidsentiteiten in 2018.

Uitvoering begroting 2018

Op 14 mei jl. is de eerste uitvoeringsrapportage 2018 ontvangen. Het Cft constateerde dat de baten over 2018 met ANG 29,5 miljoen achterbleven op de jaarprognose, waarvan ANG 10,3 miljoen bij de belastingen. Ook de lasten blijven achter op de prognose (ANG 25,9 miljoen) waarmee het voorlopig nadelig saldo uitkomt op ANG 3,6 miljoen ten opzichte van de prognose voor 2018. Conform afspraak is in de begroting 2018 rekening gehouden met een tekortcompensatie van ANG 48 miljoen. Zonder aanvullende maatregelen zij de marges om tegenvallers op te vangen in deze begroting daarmee wel beperkt.

Het Cft sprak zijn zorgen uit over de realisatie 2018. Er was sprake van achterblijvende belastingopbrengsten en de verwachting van het Cft was dat dit nadelige saldo mogelijk niet meer (volledig) kan worden ingelopen. Ondanks toezeggingen om duidelijkheid te verschaffen ontbrak in de eerste uitvoeringsrapportage het inzicht in de voortgang van de compliance verhogende en de kostenbesparende maatregelen. Ook aan de afspraak om maandelijks over de uitvoering van deze maatregelen te rapporteren, zodat tegenvallers tijdig in beeld komen, was geen gehoor gegeven. Het Cft gaf aan van mening te zijn dat deze maandelijkse rapportages zo spoedig mogelijk alsnog aangeleverd moesten worden, zodat het Cft zich een beeld kan vormen van het effect van de geïmplementeerde maatregelen en de sturing daarop door de Minister van Financiën. Het Cft constateerde dat met de eerste uitvoeringsrapportage onvoldoende duidelijk is gemaakt hoe Curaçao stuurt om de realisatie binnen de begroting te houden; het Cft sluit daarom een nieuw tekort eind 2018 niet uit. In het bijzonder wees het Cft op de mogelijke tegenvallers en adviseerde de regering om maatregelen voor te bereiden waarmee ruimte wordt gecreëerd in de begroting om tegenvallers op te vangen, zodat een tekort voor 2018 wordt voorkomen en aan de onder voorbehoud van het RMR-besluit overeengekomen minimale tekortcompensatie kan worden voldaan.

Overige onderwerpen Curaçao

Hospital Nobo Otrobanda (HNO)

Het Cft heeft bijzondere aandacht voor de realisatie van het nieuwe ziekenhuis HNO vanwege de omvang van het project en de mogelijke meerjarige budgettaire risico's voor de landsbegroting. De focus van het Cft ligt op een sluitende business case. Er is door de minister van Gezondheid, Milieu en Natuur een bestuurlijk regisseur en toezichthouder aangesteld. Hiermee is de bestuurlijke regie van het HNO-project verstevigd en krijgt de uitvoering van de aanbevelingen die voort zijn gekomen uit de eind 2016 plaatsgevonden algehele evaluatie een extra impuls. Op 18 juni 2018 heeft het Cft een presentatie van de nieuw opgestelde business case bijgewoond en zijn onderliggende documenten ontvangen. De business case wordt nog door SOAB beoordeeld. Het Cft heeft ook gevraagd naar een gevoeligheidsanalyse van de business case en naar inzichten over de restschuld SEHOS.

Financieel Beheer

In april 2018 rapporteerde het Cft voor de vijfde keer over het financieel beheer van Curaçao aan de hand van PEFA-indicatoren. Uit de bevindingen van deze PEFA-meting bleek dat sprake is van een lichte verbetering ten opzichte van de vorige meting in 2015. Daarmee is het financieel beheer nog niet op orde en zijn er nog steeds verbeteringen nodig. De PEFA-meting kent in totaal 29 indicatoren, waarvan voor 26 indicatoren een core-score (het minimumniveau van een indicator) is bepaald. Voor 21 indicatoren is deze core-score behaald. Het Land beziet in samenspraak met het Cft hoe het verder vorm wil geven aan de PEFA-meting, aangezien het verbeterplan ("Verbetering/Versterking Financieel Beheer Land Curaçao") een periode van 5 jaar omvat.

Curaçao heeft vooralsnog geen goedkeurende controleverklaring van de accountant bij de jaarrekeningen ontvangen. De meest recente door de Staten vastgestelde jaarrekening dateert van 2013. Het Cft heeft dringend geadviseerd om het proces tot vaststelling van de jaarrekening te verbeteren en te versnellen, zoals het tijdig

opleveren van het controlerapport van de SOAB en de Algemene Rekenkamer en de vaststelling van de jaarrekening door de Staten en de Gouverneur en de uiteindelijke formalisatie van de jaarrekening in een Landsverordening. Daarnaast is aangedrongen om tot een concreet stappenplan te komen voor het bereiken van een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening.

Overheidsentiteiten

Met het oog op het signaleren van potentiële risico's die de financiële situatie van overheidsentiteiten met zich mee kunnen brengen voor de begroting van Curaçao, worden de door het Cft ontvangen jaarrekeningen van entiteiten geanalyseerd. Er is vooruitgang geboekt bij het aanleveren van de jaarrekeningen van de overheidsvennootschappen vanuit het ministerie van Financiën aan het Cft. Inmiddels heeft het Cft beschikking over alle jaarrekeningen van de overheidsvennootschappen tot en met 2016 die bij het Ministerie van Financiën zijn aangeleverd. Het Cft zal erop aandringen dat ook de jaarrekeningen van de stichtingen/gesubsidieerde instellingen en instellingen voortvloeiende uit wetgeving tijdig beschikbaar komen.

Curaçao heeft aangegeven dat er nog een bedrag van circa ANG 80 miljoen dient te worden geïnd ten gunste van het dienstjaar 2016 verantwoorde dividenden (waaronder UTS van ANG 37 miljoen). Het achter blijven van ontvangsten kan financiële gevolgen hebben voor de begroting in latere jaren. Het Cft heeft daarbij meermaals aandacht gevraagd voor het vaststellen van een realistisch dividendbeleid, hetgeen de inzichtelijkheid en voorspelbaarheid van de begroting vergroot en de continuïteit van de overheidsvennootschappen bevordert.

Begrotingscyclus Sint Maarten

Verantwoording 2017 en eerder

Vanwege aanhoudende IT-problemen was de financiële administratie van Sint Maarten de afgelopen jaren meerdere malen buiten werking. Na de orkanen in 2017 heeft de financiële administratie geruime tijd helemaal niet gefunctioneerd. Mede hierdoor zijn verdere achterstanden ontstaan bij rapportageverplichtingen.

Op basis van de voorlopige cijfers over 2016 verwachtte Sint Maarten een overschot van ANG 26,4 miljoen te hebben gerealiseerd, waarmee zou worden gecompenseerd voor tekorten uit voorgaande jaren. Inmiddels is duidelijk dat er een aantal risico's zijn, waaronder de afrekening Overheidsziektekostenregeling (OZR), waardoor het verwachte overschot aanzienlijk zal afnemen, dan wel negatief zal worden. De gecontroleerde jaarrekening over 2016 zal zekerheid moeten bieden over het resultaat in dat jaar. Sint Maarten heeft deze jaarrekening niet binnen de gestelde termijn opgeleverd en het is nog onbekend wanneer de jaarrekening zal worden ingediend bij het Cft.

Naast een achterstand bij de jaarrekeningen 2016 en 2017, zijn ook de jaarrekeningen over 2013, 2014 en 2015 nog niet door de Staten behandeld en door de Gouverneur vastgesteld. Het Cft heeft regelmatig indringend aandacht gevraagd voor het tijdig doorlopen van de begrotings- en verantwoordingscyclus. Alleen op deze manier kunnen de Staten het budgetrecht ten volle uitoefenen. Een vastgestelde jaarrekening behoort onderdeel te zijn van de begrotingscyclus. De in de jaarrekening gepresenteerde resultaten moeten bijdragen aan verbetering van de kwaliteit van volgende (ontwerp-)begrotingen. Het Cft heeft daarom in maart 2018 een rappelbrief naar Sint Maarten verstuurd.

Begroting 2018

De begroting van Sint Maarten is op 10 mei 2018 door de Gouverneur vastgesteld. Het Cft heeft een advies uitgebracht op zowel de ontwerpbegroting, als op de vastgestelde begroting, conform artikel 11 en 12 van de Rft. In deze adviezen is geconcludeerd dat Sint Maarten niet voldoet aan de normen van de Rft, omdat er geen sprake is van een sluitende begroting. In de vastgestelde begroting 2018 is ANG 500,5 miljoen aan lasten en ANG 303,4 miljoen aan baten opgenomen. Dit heeft geresulteerd in een begroot tekort van ANG 197,1 miljoen.

Sint Maarten heeft aan de RMR gevraagd om voor de begrotingsjaren 2017 en 2018 af te mogen wijken van de normen in de Rft, op grond van schade door buitengewone gebeurtenissen, conform artikel 25 van de Rft. Het Cft heeft bij dit verzoek aan de RMR een advies uitgebracht. De RMR is vervolgens op 16 maart 2018 akkoord gegaan met het presenteren van een tekort op de begroting van 2017 en 2018. Aanvullende voorwaarde is dat maandelijks door Sint Maarten verantwoording wordt afgelegd aan het Cft over bepaalde aspecten van de begrotingsuitvoering.

Uitvoering begroting 2018

Het Cft heeft over de maanden april en mei een maandverantwoording ontvangen van Sint Maarten. Daarnaast is ook de eerste uitvoeringsrapportage ontvangen. De eerste uitvoeringsrapportage toont een tekort van ANG 13,0 miljoen. Dit tekort is ANG 19,4 miljoen lager dan het voor het eerste kwartaal begrote tekort van ANG 32,4 miljoen. Uit de begroting en de uitvoeringsrapportage blijkt echter onvoldoende welke concrete maatregelen Sint Maarten gaat nemen om het tekort zo beperkt mogelijk te houden. Het Cft heeft in zijn advies op de ontwerpbegroting geadviseerd om deze maatregelen alvast in de memorie van toelichting bij de begroting op te nemen. Dit advies is niet opgevolgd, maar Sint Maarten heeft wel toegezegd een en ander in een tweede begrotingswijziging op te nemen.

Het Cft constateert wel dat met de oplevering van de maandrapportages en uitvoeringsrapportage Sint Maarten steeds beter in staat is om aan de rapportageverplichtingen te voldoen.

Aanwijzing 2015

Tot en met 2017 was Sint Maarten op weg om eind 2018 te kunnen voldoen aan de punten uit de aanwijzing van de Rijksministerraad van 8 september 2015:

- Het compenseren van de tekorten op de gewone dienst uit de periode 2010 tot en met 2014.
- Het in de begroting en de meerjarenbegroting volledig opnemen van de zorg- en pensioenuitgaven.
- Het definitief oplossen van de bestaande betalingsachterstanden
- Het nemen van maatregelen voor het einde van 2016 om het zorgstelsel en de oudedagsvoorzieningen structureel betaalbaar te houden.

De orkanen hebben de financiële en economische situatie van Sint Maarten fors verslechterd. In 2017 zal het daardoor onmogelijk blijken een overschot te realiseren. Ook in 2018 zal sprake zijn van een tekort. Volgens zowel Sint Maarten als het IMF rapport uit mei 2018 zal vervolgens ook in 2019 geen begrotingsevenwicht of overschot te verwachten zijn. Gegeven de huidige omstandigheden is er voornamelijk geen sprake van tekortcompensatie.

Het oplossen van de betalingsachterstanden komt hiermee ook in het geding. Het Cft heeft Sint Maarten geadviseerd een nieuw voorstel te doen aan de Rijksministerraad voor de invulling van de openstaande punten van de aanwijzing. Het Cft heeft de noodzaak hiertoe in zijn bezoek aan Sint Maarten in juni benadrukt en zal hierover in de tweede helft van het jaar nader in contact treden met Sint Maarten. Het Cft heeft daarnaast aandacht

gevraagd voor het volledig in de begroting opnemen van de zorg- en pensioenuitgaven en maatregelen met betrekking tot de ouderdagsvoorziening.

Ten slotte heeft het Cft geconstateerd dat de door Sint Maarten voorgenomen herzieningen van het zorg- en pensioenstelsel vertraging hebben opgelopen. In juni 2018 heeft het Cft vernomen dat de invoeringsdatum van het nieuwe pensioenstelsel is bepaald op 1 januari 2019 is. De door Sint Maarten geambeerde National Health Insurance wordt momenteel verder uitgewerkt. Er is daarbij nog geen implementatiedatum genoemd waardoor een verdere vertraging niet kan worden uitgesloten.

Overige onderwerpen Sint Maarten

Leningen en liquiditeit

Sint Maarten heeft in de begroting 2018 een tekort gepresenteerd van ANG 197,1 miljoen. In de uitvoeringsrapportage over het eerste kwartaal wordt door Sint Maarten in totaal ANG 136,0 miljoen aan liquiditeiten gepresenteerd, een toename van ANG 34,5 miljoen ten opzichte van ultimo 2017. Deze toename wordt met name veroorzaakt door de ontvangst van liquiditeitssteun van ANG 50,0 miljoen begin 2018.

Sint Maarten heeft op 19 juni 2018 een verzoek ingediend bij de RMR tot het verkrijgen van aanvullende liquiditeitssteun. Bij dit verzoek heeft het Cft een advies uitgebracht. In de RMR van 6 juli 2018 is vervolgens besloten om een eerste tranche van ANG 32,6 miljoen liquiditeitssteun te verlenen aan Sint Maarten.

Schuldquote en rentelastnorm

De schuldquote van Sint Maarten bedraagt eind juni 2018 38% bbp uitgaande van de bbp-raming van het CBCS voor 2018. Hierbij is de liquiditeitssteun van december 2017 (ANG 50 miljoen) en de eerste tranche liquiditeitssteun in 2018 (ANG 32,6 miljoen) verwerkt. Eventuele extra leningen die Sint Maarten wil afsluiten voor additionele inzet bij de wederopbouw, mogelijke nieuwe leningen in de collectieve sector en de betalingsachterstanden zijn daarbij nog niet meegenomen.

Het IMF heeft in mei 2018 een rapport gepubliceerd over de economische situatie en de overheidsfinanciën van Sint Maarten: *Kingdom of The Netherlands – Sint Maarten Macro-Fiscal Framework*. In het rapport wordt verwacht dat de economie van Sint Maarten 8,5% zal dalen in 2018. Als de wederopbouw voortvarend ter hand wordt genomen en de investeringen zullen aantrekken, wordt in 2019 een economische groei van 2% verwacht. De financiële situatie en de aandachtspunten zoals door het IMF gerapporteerd, waaronder de noodzaak voor snelle wederopbouw en een impuls voor de economie, worden door het Cft onderschreven en zijn door het Cft ook meermaals in zijn brieven genoemd.

De projecties van het IMF (baseline scenario) voor de schuldquote laten een neerwaarts verloop zien vanaf 2022, waarbij de piek in de hoogte van de schuldquote van 48% bereikt wordt in 2019. De rentelastnorm bedraagt volgens de meest recente vaststelling ANG 31,9 miljoen terwijl het totaal aan rentelasten van de collectieve sector in 2018 naar verwachting circa ANG 13,2 miljoen bedraagt (43% van de rentelastnorm). Hierbij zijn de door het IMF gehanteerde uitgangspunten dat wederopbouwprojecten gefinancierd worden door 'grants' en benodigde liquiditeitssteun wordt verleend in de vorm van (renteloze) leningen.

Financieel beheer

Het Cft heeft in het eerste half jaar van 2018 een beperkte voortgang geconstateerd op gebied van financieel beheer. Wat betreft de uitvoering van de twaalf deelprojecten van het in 2016 opgestelde verbeterplan financieel beheer is geen noemenswaardige voortgang gerapporteerd. Wel worden de rapportages meer tijdig opgeleverd.

Sint Maarten dient, conform het besluit van de Rijksministerraad in maart 2018, maandelijks aan het Cft te rapporteren over de begrotingsuitvoering (baten, lasten en liquiditeitspositie en financieel beheer). Het Cft heeft in de maandrapportage van mei 2018 een eerste statusoverzicht van de twaalf deelprojecten van het verbeterplan financieel beheer ontvangen. Het Cft heeft geconstateerd dat de meeste projecten nog niet zijn gestart of vertraging hebben opgelopen vanwege een gebrek aan capaciteit en IT-problemen. Sint Maarten heeft hierbij aangegeven in het tweede halfjaar meer concrete acties te zullen ondernemen.

Het Cft heeft in zijn adviezen aan Sint Maarten regelmatig aandacht gevraagd voor de aanhoudende IT-problemen en de daaruit voortvloeiende risico's ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de gepresenteerde cijfers. Ook heeft het Cft Sint Maarten in 2018 meermaals geadviseerd om aanvullende capaciteit te regelen voor de noodzakelijke verbetering en versterking van het financieel beheer en financiële organisatie. Tijdens het bezoek van het College aan Sint Maarten eind juni 2018 heeft het Cft deze punten met de nieuw aangetreden Minister van Financiën besproken. De minister heeft daarbij aangegeven de problematiek integraal te willen oppakken.

Overheidsentiteiten

Het Cft heeft in de eerste helft van 2018 zo goed als mogelijk de voortgang in het operationele en financiële herstel van de overheidsentiteiten gemonitord. Gezien het belang van de zee- en luchthaven voor de infrastructuur en economie van Sint Maarten, alsook voor de economie van Saba en Sint Eustatius, en gezien de omvang van de schade bij deze entiteiten zal het Cft de ontwikkelingen bij deze bedrijven nauwlettend blijven volgen. Tijdens het

collegebezoek aan Sint Maarten in februari 2018 heeft het Cft gesprekken gevoerd met bestuurders van de zee- en luchthaven, waarin de financiële prognoses en het hersteltraject de belangrijkste gesprekspunten waren. Op de luchthaven streeft men ernaar om in het eerste halfjaar van 2020 de renovaties te hebben afgerond. Bij het collegebezoek in juni 2018 heeft het Cft bij de regering nogmaals het belang van het zo snel mogelijk functionerend krijgen van de luchthaven herhaald. Voor de zeehaven is de terugkeer van cruiseschepen sneller gerealiseerd dan verwacht. Het aantal cruisebezoekers is in het eerste halfjaar 2018 hoger uitgevallen dan werd geraamd. De zeehaven kampte echter met andere problemen, zoals een lopend verzoek om een civiele enquête wegens vermeend mismanagement. Naast de twee bovengenoemde entiteiten heeft het secretariaat ook op ambtelijk niveau gesprekken gevoerd met het nutsbedrijf GEBE, de grootste organisatie van Sint Maarten, waar het Land eigenaar van is. GEBE heeft in 2018 maatregelen getroffen waarbij onder andere op operationele kosten bespaard wordt om zodoende resultaatsverslechtering zoveel mogelijk te beperken.

Zowel het Cft als het Land hebben door het uitblijven van de meest recente jaarrekeningen geen volledig inzicht in de financiële stand en ontwikkelingen bij deze organisaties. In zijn adviezen heeft het Cft meermaals benoemd dat Sint Maarten zorg moet dragen voor het verkrijgen van alle relevante jaarrekeningen gezien de risico's die de financiële situatie van deze entiteiten voor de begroting van het Land kunnen vormen. Ook om te voorkomen dat het Cft gebruik moet maken van artikel 8 van de Rft en zo een beroep te doen op de informatieplicht van Sint Maarten met betrekking tot de jaarrekeningen van overheidsentiteiten.

Sint Maarten Medical Center (SMMC)

Al geruime tijd wordt op Sint Maarten gewerkt aan de voorbereiding van de bouw van een nieuw ziekenhuis. Het Cft heeft hiervoor bijzondere aandacht vanwege de omvang van het project en de mogelijke meerjarige budgettaire risico's voor de begroting van het land Sint Maarten.

Naar verwachting zou in de loop van het vierde kwartaal 2017 met de bouw gestart worden. Het effect van orkaan Irma heeft ertoe geleid dat de geplande start van de bouw met minstens een jaar is vertraagd. Tevens is de bouwbegroting significant verhoogd als gevolg van nieuwe bouwtechnische eisen waarvoor additionele financiers gevonden moesten worden. De begroting van de nieuwbouw bedraagt ANG 202,7 miljoen, inclusief ANG 45,0 miljoen extra als gevolg van de bouwtechnische eisen in verband met betere orkaanbestendigheid. Het grootste deel van deze investering wordt gefinancierd door een consortium van 10 deelnemers voornamelijk bestaande uit institutionele beleggers. Daarnaast is het de bedoeling dat de ANG 45 miljoen gefinancierd wordt uit het Wederopbouwfonds. De nieuwe plannen zijn inmiddels vergevorderd. Het streven is uiterlijk 1 december 2018 met de bouw te beginnen. Oplevering staat gepland voor begin 2023.